

PROJEKTY OZDRAVNÝCH OPATRENÍ – ZÁMERY, REALIZÁCIA A PERSPEKTÍVY

Juraj BALKOVIČ
Štefan KRÁLOVIČ

Lesy sú jedným z najväčších bohatstiev našej vlasti. Sú jednou zo základných zložiek životného prostredia, sú hlavnou zložkou prírodného prostredia, trvalým zdrojom dreva, ovplyvňujú a zlepšujú podnebie, vodné a pôdne procesy, vytvárajú prirodzené prostredie pre mnohé druhy rastlín a živočíchov, uchovávajú prírodné krásy a sú tiež zdrojom zdravia a osvieženia obyvateľstva.

Všetky tieto životne dôležité atribúty však môžu zabezpečiť len lesy zdravé.

Lesy v oblasti strednej Európy sú na konci 20. storočia vystavené mimoriadnym ekonomickým a sociálnym tlakom spoločnosti. S postupujúcim civilizačným procesom sa ekologické podmienky v dôsledku negatívnych antropogénnych a klimatických vplyvov neustále zhoršujú a tým sa stabilita lesných ekosystémov ustavične znižuje. Výsledkom imisného zaťaženia lesných porastov v dôsledku neadekvátnych priemyselných a energetických technológií a niekoľko nadpriemerne teplých a suchých vegetačných období je neúnosné zhoršenie zdravotného stavu lesa a jeho odolnostného potenciálu.

Imisie sa stali novým fenoménom, ktorý ovplyvňuje zdravotný stav lesov v takom rozsahu, ako žiadny činiteľ v predchádzajúcich obdobiach. Reakcia lesných ekosystémov bola spočiatku sporadická a prejavovala sa najmä v blízkom okolí emitujúcich zdrojov. V 80. rokoch nastal však prudký zlom v zdravotnom stave lesných porastov, čo sa okrem iného prejavilo evidentným chradnutím a odumieraním drevín nielen v blízkosti zdrojov, ako aj celých regiónov a to nielen u náchylnejších ihličnatých, ale aj odolnejších listnatých drevín. Takto sa pôvodné vtedajšie predstavy o tom, že naše lesy sú z dôvodu vysokého zastúpenia listnatých drevín chránené od zhubného pôsobenia imisíí nepotvrdili.

V roku 1987 sa začalo so systematickým celoplošným sledovaním zdravotného stavu lesov Slovenska na základe medzinárodnej metodiky, vychádzajúcej najmä z vyhodnocovania straty asimilačných orgánov. Okrem pravidelného okulárneho sledovania sa vykonávajú aj analýzy asimilačných orgánov, pôdne rozborý a pre diagnostické potreby sú využívané aj moderné metódy diaľkového prieskumu Zeme.

Na základe vtedajšej úrovne poznania sa v minulosti riešili určité lokálne problémy v niektorých regiónoch Slovenska. Napr. letecké vápnenie na Kysuciach, na Orave, v oblasti stredného Spiša, alebo revitalizačné postreky lesných porastov v oblasti býv. Zsl., š.p., Bratislava a Vsl., š.p., Košice.

Kedže nápravné ozdravné opatrenia nie je možné realizovať bez posúdenia vzájomných väzieb, bol v roku 1994 vypracovaný návrh "Realizačného programu na odstraňovanie škôd spôsobených antropogénnou činnosťou, najmä imisiami na Slovensku". Realizačný program bol prvým komplexným návrhom, v rámci ktorého sa identifikovali oblasti ohrozenia a následne navrhli ozdravné opatrenia s ich všeobecným uplatnením. Okrem týchto sa v rámci programu navrhovali aj špeciálne opatrenia, ktoré rešpektovali získané poznatky o ohrození a poškodení jednotlivých oblastí.

S realizačným programom vláda SR súhlasila a uznesením číslo 549 zo 7. júna 1994 uložila zainteresovaným ministrom zabezpečiť jeho plnenie.

Vláda SR 10. októbra 1995 prerokovala návrh Koncepcie ochrany lesného fondu SR, ku ktorému prijala uznesenie č. 73 a v bode 6 prílohy k uzneseniu uložila: "Vyhodnotiť Realizačný program na odstraňovanie škôd spôsobených antropogénnou činnosťou, najmä imisiami na lesných ekosystémoch a spolu s jeho aktualizáciou predložiť na rokovanie vlády SR".

Pri vypracovaní tohto materiálu začiatkom roku 1996 sa konštatovalo, že hoci bola problematika teoreticky a prakticky zvládnutá, realizácia preventívnych opatrení je z finančných dôvodov absolútne nedostačujúca a nápravné opatrenia sa prakticky nerealizujú. Zabezpečenie finančných zdrojov je rozhodujúce pre realizáciu programu na odstraňovanie škôd. S ohľadom na charakter potrieb by to mali byť verejné prostriedky, pretože LH nie je schopné pokrývať ani všetky potreby spojené s bežným obhospodarovaním lesov.

S týmito rozhodujúcimi predsvzatiami sme vypracovali Vyhodnotenie realizačného programu na odstraňovanie škôd spôsobovaných antropogénnou činnosťou, najmä imisiami na lesných ekosystémoch a jeho aktualizáciu.

Vláda SR na svojej schôdzi 30. apríla 1996 prerokovala toto vyhodnotenie a prijala uznesenie č. 302, v ktorom ukladá :

podpredsedovi vlády a ministrom financií

- doriešiť pri spracovávaní návrhu štátneho rozpočtu na rok 1997 a na ďalšie roky financovanie prác súvisiacich s preventívnymi opatreniami v lesoch formou príspevku do ŠFZL SR podľa možností štátneho rozpočtu

ministrom životného prostredia

- predložiť na rokovanie vlády návrh legislatívnej úpravy o ŠFŽP SR tak, aby sa 50 % finančných prostriedkov z poplatkov za znečisťovanie ovzdušia viazalo na realizáciu nápravných opatrení v lesoch

Termín: do 31. decembra 1996

ministrom pôdohospodárstva

- zabezpečiť plnenie aktualizovaného Realizačného programu na odstraňovanie škôd spôsobovaných antropogénnou činnosťou, najmä imisiami na lesných ekosystémoch a v rámci Zelenej správy informovať o dosiahnutých výsledkoch

Termín : každoročne

Aj v ďalšom významnom dokumente "Projekt rozvoja lesníctva Slovenskej republiky", ktorý bol prerokovaný vo vláde SR dňa 27. augusta 1996 bol v nadväznosti na súčasný stav lesov a lesníctva, na stručnú analýzu doterajších programov rozvoja lesníctva, ako aj na komparáciu stratégie a koncepcie rozvoja lesníctva so zahraničím, možno návrh programu rozvoja lesníctva na Slovensku zhrnúť do troch samostatných programov, z ktorých na prvom mieste je "Odstraňovanie škôd spôsobených antropogénnou činnosťou, najmä imisiami na lesných ekosystémoch".

MP SR, sekcia lesnícka v záujme vytvorenia organizačných predpokladov na postupné odstraňovanie škôd spôsobených antropogénnou činnosťou, najmä imisiami na lesných ekosystémoch svojím Usmernením č. 81/1997-700 z 25. februára 1997 upravuje postup pri zabezpečovaní projektovania, financovania a realizácie ozdravných opatrení v lesoch Slovenskej republiky.

Ozdravné opatrenia sa vykonávajú podľa vykonávacích projektov. Tieto projekty nadväzujú na Realizačný program a Projekt rozvoja lesníctva Slovenskej republiky. V priebehu roku 1997 nie všetky projekty zodpovedali Usmerneniu MP SR a nemali ani predpísané náležitosti. Predkladané materiály spĺňali kritériá projektového zámeru a nie komplexného projektu. V niektorých projektoch chýbal výpočet zvýšených nákladov.

Kardinálnym problémom celej tejto problematiky je financovanie. Preventívne ozdravné opatrenia – zvýšené náklady mali byť hradené dotáciou zo ŠFZL SR. Prvou podmienkou však bolo presunutie financií zo štátneho rozpočtu do ŠFZL SR na tento účel. Toto sa však nestalo. Ako je Vám všetkým známe, každoročne uvoľňované finančné prostriedky na preventívne ozdravné opatrenia zo ŠFZL SR klesajú, nakoľko klesá aj celkový objem financií v ŠFZL SR, ktorý nestačí ani na bežné obhospodarovanie lesov.

Nápravné ozdravné opatrenia mali byť hradené dotáciou zo ŠFŽP SR, ktorý patrí pod MŽP SR. Napriek predloženým projektom, ktoré stáli značné úsilie pracovníkov lesnej prevádzky, štátnych podnikov, neštátnych subjektov a LVÚ Zvolen a aj značné finančné prostriedky, zostalo všetko bez odozvy.

6. februára 1998 bol schválený Zákon č. 69 o ŠFŽP. V § 4 je jasne uvedené, že prostriedky fondu možno použiť na revitalizáciu imisiami poškodených lesov. Aj napriek tomuto pozitívnemu faktu, zásadná zmena nenastala.

MP SR – sekcia lesnícka vydala v júli 1994 Metodické usmernenie výpočtu náhrad za poškodenie a obmedzenie využívania lesa. Samotné vymáhanie škôd je však veľmi obtiažne, pretože znečisťovatelia ovzdušia platia poplatky za znečisťovanie ovzdušia do ŠFŽP SR a tieto podľa § 3 sú aj zdrojmi fondu, ktoré plynú do skupiny nenávratného financovania. Napriek zložitej situácii v tejto problematike, treba si jasne uvedomiť :

1. Prvotný podnet na zistenie a následné vymáhanie škôd imisiami musí dať užívateľ, alebo vlastník lesa. Doterajšie požiadavky – najmä vzhľadom na percentuálne a plošné poškodenie slovenských lesov imisiami na náhrady týchto škôd sú veľmi nízke.
2. Podstatne skrátiť a zefektívniť cyklus: podnet na zisťovanie škôd imisiami – zadanie a vypracovanie znaleckých posudkov – vymáhanie škôd – vyplatenie náhrad a ich využitie v dotknutých porastoch.
3. Poškodzoovatelia lesov často neuznávajú znalcom stanovené škody a spochybňujú znalecký výpočet náhrady škôd, čím úmyselne odďalujú úhradu škôd.

4. Základná úprava zodpovednosti za škodu vyplýva z občianskeho zákonníka a ten je jednoznačne na našej strane.
5. Od všetkých znečisťovateľov, ktorí neakceptujú podlžnosť náhrady škody tieto vymáhať súdnou cestou aj napriek tomu, že procesy konaní sa neúmerne predlžujú.

O vlastnej realizácii ozdravných opatrení – osobitne na severnej a južnej časti Nízkych Tatier budú referovať kolegovia z príslušných subjektov. Chceme len zdôrazniť, že dosiahnuté výsledky v realizácii ozdravných opatrení na konkrétnych lokalitách, kde sa začalo včas a systematicky sa ďalej pokračuje, sú evidentné (OLZ Slovenská Ľupča – LS Brusno – Sopotnická dolina).

Základným cieľom štátnej lesníckej politiky na Slovensku je zachovanie, ochrana a zveľaďovanie lesov, ktoré sú obrovským prírodným, ale aj národným bohatstvom Slovenska. Všetky – životne dôležité funkcie lesov však môžu zabezpečiť len lesy zdravé.

Slovenské lesy potrebujú a vyžadujú popri riadnom odbornom obhospodarovaní aj patričné finančné prostriedky. Tie prostriedky – ktoré sú z roka na rok požadované

prostredníctvom Zelenej správy, ktorú prerokováva a schvaľuje vláda SR a NR SR. V každom prípade treba počítať so zmenami dotačnej politiky v lesnom hospodárstve. V pripravovanej novej koncepcii má finančná podpora ozdravných opatrení v lesoch a ďalšie rozvojové programy patriť medzi priority.

Ing. Juraj BALKOVIČ

Ing. Štefan KRÁLOVIČ

Ministerstvo pôdohospodárstva SR, Bratislava